

16

Motse ngwako.

K34/82

1 Motse wa xa Masumu e be e le motse o moxolo kudu, batho ba ba xoba ba axile kraufsi le yona ke Mongale le Tselane.

2 Mong wa motse o wa xa Masumu ke Mamoxaxare, papaxe ke Mokobo, mosadi wa Mokobo ke Ngwana-Matswiki o mo tsere xa Popela. Byale Mokobo le ngwana-Matswiki ba belexa ngwana wa mosemanyana Mamoxaxare le ngwanenyana ngwana Masumu, a tseiwa ke ba xa Popela. Ba tseisa Mamoxaxare mosadi Maboxanyane ke ngwana Popela a belexa mosemanyana Mapanyeng le Matabeya le banenyana ba bararo Makxadi a tseya ke Mohumaxadi Marebole, Marebole ke ngwana Popela a tserwe ke Mohlabe. Ngwana wa bobedi Maxabolle o ile a tseya ke ba xa Masete ke bakxomana ba Mosate, ngwana wa boraro Matime a tseya ke huwane Raxanya. A tseya mosadi wa bobedi ba re ke ngwana-
lewele xoba Malefafela.

3 Lyale Malefafela a belexa Tsakete le banenyana ba bahlano, ngwana wa pele Matlwane a tsewa ke Serupu Popela, wa bobedi a tsewa ke Setibe Malepe leina la xaxe ke Marebole, Setibe ke ntona ya xa Malepe. Ngwana wa boraro ke Maribe a tseiwa ke ba Makhutswi Sephamo Mahlo, mokxorana wa mosate wa Makhutswi. Ngwana wa bone ke Mokobo, le yena o ile a tseya ke mokxomana wa Makhutswi Makropo Mahlo. Ngwana wa bohloko Malokweng o ile a tsewa ke kxosi Sekoko Mametsa.

3 Mosadi wa boraro ke Mafotlo ke ngwana Raxanya, o ile a belexa ngwana wa mosemanyana ka o tee leina la xaxwe e lexo Patsi, le banenyana ba bararo ngwana wa pele xo banenyana ke Mhlatlaenwa, o ile a tseya ke Mabuakanye aseokoma mokxomana wa mosate xa Mohlabe. Ngwana wa bobedi Makoma o ile a tseya ke ba xa Komana ke batho fela, ngwana wa boraro Matsikinyane o ile a hwa e sa le kxarebe ngwana wa bone Mhlotlane ke xore ke leina la ngwana ngwako, ngwana-ngwako ke xore ngwana wa xo belexwa pele a hwa

4 ka moraxo ba belexa yena. Ngwana yo Mhloolane o ile a tseya ke ba xa Komana e noba batho fela. Mosadi Mafotlo o be a sa lebana Mamoxaxare e be e le mosadi wa papaxe byale a re xo hwa, Mamoxaxare a sala a sexela. Mosadi wa bone ke Matsatsi ngwana Sokane o ile a belexa ngwana wa mosemanyana ka o tee yowe leina la xaxe e lexo Katsebele le bana ba banenyana ba bane, ngwana wapele Matladi o ile a tseya ke ba xa Sebela batho fela. Ngwana wa bobedi ke Ntlotli ke Matongwane Saai, motseta wa ba Phalaborwa, ngwana wa boraro Malekutu o ile a tseya ke Mauwane Makokoropo molitsi wa Phalafala ya xa Mohlabe, ngwana wa bone ke Matsie o ile a tseiwa Maxakala ke Mokxomana wa nthse.

5 Mosadi wa bohllano ke Makrope o ile a belexa bana ba babedi mosemanyana le ngwanenyana, mosemane Serekele, wa ngwanenyana Dipone. Dipone o ile a ya bubula-ntlo xa Mametsa a tseya ke kxopong kxosi ya xa Mametsa. Mosadi wa bothselela ke Manyole a belexa ngwana wa Mosemanyana ka o tee leina la xaxe ke Mofola le banenyana ba thelelaxo, ngwana wa pele ke Mathsebe o ile a tseya ke Marurubele Mhlakwana Mathseta wa xa Thobetsane, ngwana wa bobedi Tsarape a tseiwa xa Mametsa ke batho fela, ngwana wa boraro ke Amoso a tseya ke Makola Popela ngwana bone a lehu a tseya ke Isaac Saai e noba dikxosi tsa ba Phalaborwa, ngwana wa bohllano Thswene o ile a tseya ke ba xa Mametsa, ngwana wa bothselela Sekome o ile a tseya ke Mangaletsa Lewele.

6 Latho bana ka moka ke ditloxolo tsa Mokobo le Ngwana-Matswiki. Mamoxaxare o axile motse o moxolo ka baka la sethsaba se, o bile o tsere baredi o tibile difate ka bona, xe o fihla motseing wa xaxwe e be e ka o fihla mosate, maforo a kxoro a be a axilwe byale ka mosate, e be e le yena motseta yo moxolo wa ka mosate. Byale le xe a be a sa bolele selo fela ka kxopolo ya xaxwe le xo kwa papaxe

K34/82

sewe a xoba a motsa matapi le boxosi bya xa Mohlabe, xore ba
 taxolo ke bona, re wele fela ka xo nioka pula. A rakisitse
 seema se ba rexo boxosi ke batho, o tla re mafelong a rapa dira
 a tla lwanthsa ba xa Mohlabe, a phakisa a ehwa pele xa modiro owe.
 E be ba mo reta ka xore Mamoxaxare madula Madie ke phaxa ya Makana
 maxolo ya xo fa makwa le a dingwe. Ke xore e rile ka letaka le
 Maburu ka nyaka xo ngola maina a dikxosi tsa mono, yare ba sa re
 Mohlabe a thakxoxa pele a re, rena re epeya ka fase xa ba Makhutswi
 le lehono ba sa lla ka Mamoxaxare. Yena mong o be a xopotse xo
 nyaka xo dira sekxwera le ba Makhutswi xore xe a rapa dira ba se ke
 ba xana ba dumele sewe makxolo wa bona a ba botsaxo le bona ba xa
 7 Mohlabe o ile a ba fa naka la tlou xe ba mmona ba re makxolo, ba xa
 Mametsa le bona le ba xa Mhlakwana le ba Phalaborwa le ba xa
 Sebela le ba xa Korana.

Lyale bawe baredi ba xaxwe ba belexa ditloxolo le barwa
 ba xaxwe ke moka ba feditse dira, ka xobane xe malome axo a re
 sebata kxomo o ka se ke wa dula o swanetse xo kitimela xo byale
 ka motloxolo le yena malome axwe o swanetse xo ya. Motse wa xaxwe
 o be o na le ditlo tse supaxo le dintlwana tse pedi e ngwe ya
 basemanyana e ngwe banenyana ke xore dikxarebe le masoxana, mo
 dintlong tsa basadi o be a na le ntlo ya xaxwe dintlo tsa dithiba di
 axiwa ka mafuri xa dintlo tsa malao mosadi yo mongwe le yo mongwe
 sethita sa xaxwe se ba ka moraxo xa ntlo ya xaxwe, fela xe pula e
 na ba xotsa mello ka dintlong tsewe ba robalaxo xo tsona ba apeya ka
 xona.

8 Darwae le bona ba xola ba tseya basadi, bana ba ka moka ke
 barwa ba Mamoxaxare, ke Mapanyeng, Motabeya, Tsakete, Mofala,
 Patsi le Katsebele empa ba ile ka batswadi. Ba mosadi yo moxolo
 Maboxanyane ke Mapanyeng le Motabeya.

Mapanyeng a tseya mosadi xa malome axwe xa Thekwane, leina
 la mosadi ke Lanei a belexa bana ba basemanyana ka babedi, wa pele

Maxotsane le Dipoleng, le banenyana ba bararo Maxabolle, Polena le
 Thobela. Maxabolle a tseya ke Molamomoso Masete, ke mokxomana,
 Polena a tseya ke Sepedi Popela, ke bo maxolo wa dikxosi, Thobela a
 tseya ke Pute ohlabane kxosi. Moxadikane wa Mamei ke Mataapa ke
 ngwana Lethsela-nokana o ile a ba le ngwana wa mosemanyana ba re
 ke Ntwayaxae ke leina la bongwana-ngwako, buntsi o ile a belexela
 9 fase. Moratho wa Mapanyeng Motabeya a tseya mosadi xa Popela leina
 e lexo Maponye a belexa bana ba basemanyana ba bararo, Ntholo,
 Pamosa le Boxese le banenyana ba babedi Marabu a tseya ke Serite
 Makokoropo le Msexabu o be a tseya ke ba xa Mongalo, byale a
 hlala a tseya ke Tsatsi Mokxotho.

Pana ba Ngwana-Lewele Malefa-fela ba basemanyana ke Tsakete
 a tseya mosadi xa Sebase Lekapa, a belexa ngwana wa mosemanyana
 Sephamo, o ile a hwa a sesu a tseya mosadi ke moka yaba Lekapa
 xa a sa belexa, mosadi yo Lekapa o be a lema kudu, byale xe a
 budusitse mabele a rekisa a reka dikxomo o ile a reka dikxomo
 tse hlano tsa dithsadi tsa belexa tsa ba tsa dira lexome a bona
 xore byale o feditse rotheko wa mosadi a ya a tseya mosadi ngwana wa
 10 kxaitsemi ya xaxwe Seja-baledi yena a re xo fihla a belexa ngwana
 wa mosemanyana a hwa a sa le ka ntlong. Byale ka morako a belexa
 ngwanenyana leina la xaxwe ke Thsadikwana yaba ke moka Lekapa a
 hwa a tsositse lapa la xaxwe. Moxadikane wa Lekapa ke Ntheti,
 yena a ba le ngwana wa mosemanyana Lephatsi le banenyana ba bararo
 Matlwaane a tseya ke Bebeele Mahlo mokxomana wa Makhutswi, Matsatsi
 le Polena bona e sa le dikxarebe, le xo firiwa e so ba firiwa.
 Ntheti ke ngwana Mahlo, a hlopha dikxomo a tseya Makoma ngwana wa
 kxaitsemi ke Makoma a e ya xo apeya o re ko apela rakxadi.

Byale Makoma a belexa ngwana wa mosemanyana Jobola le
 ngwanenyana Matlwaane, ngwanenyana a o ile a hwa e le kxarebe.
 Xona le ngwana yo

K34/82

11 mongwe so yo a xo ya a hwa ntweng ya Jeremane ba re ke Mamabolo ke morwa wa Mamoxaxare mmaxe ke Manyole, o ile a siya mosadi ba re ke Kodi ngwana Lewele.

Byale Mamoxaxare a re xo kwa xore morwa wa xaxwe Mamabolo o hwile a sexela mosadi wa morwa wa xaxwe yaba batho ba thoma xo makala ba thoma xo seexa Mamoxaxare, yena a re le a makatsa xa le re ke nna sehlola ke robala le ngwetsi wa ka, xa e xane xo byale ka morwa wa ka le barwa ba lena ba robala le basadi ba bo papa bona, le wena papaxe wa robala le yena mosadi yola, a e ka be disake tsa lehlolla, le a ditseba ke ditaba tsa motse le di dula ka Maraxo. Kodi a belexa ngwana o tee thwene leina la xaxwe Maruping.

12 Maruping a tseya mosadi Madibi. Madibi a belexa bana ba bararo mosemanyana Masilo le banenyana ba babedi, Mokobo a tseiwa xa Malepe, wa boraro Madie a tseiwa Makhutswi.

Mafotlo ngwana wa Mosemanyana Patsi a tsea mosadi xa Raxanya Lekxowa a belexa bana ba bararo basemanyana ba babedi Mokoma, Nkhukhu le ngwanenyana Nkadimeng a tsewa ke ba xa komana.

Moxadikane wa Lekxowa ke Madixale ngwana wa Popela. Madixale bana ba bahlano, basemanyana ba bahlano Hohwane, Dikolane, Ntlabai-le, Makhwatla Bobete le ngwanenyana Diboko.

Motsatsi morwa wa xaxwe Katsebele. Katsebele a tsea mosadi ngwana Moyene Rokwane a belexa bana ba ba phethaxo menwana e mmedi basemanyana ba bararo, Lekxowa, Hophi, Moroka, banenyana ba bahlano Motsatsi, Malokweng, Lisi, Masumu le Sapina. Motsatsi o ile a tsea ke ba xa Popela leina la Monna Mathsopha. Malokweng a tsea ke Mose Masete motseta wa mosate. Lisi a tsewa ke Malale, motho fela.

K34/82

Masumi a tsewa ke Motaxane Molapo batho fela. Sapina eso a bikiwe. Maxadikane wa Rokwane ke Motsatsi a belexa bana ba babedi Hloxo ke mosemanyana le ngwanenyana Matladi a tsewa ke ba xa Korara. Mosadi yo mongwe wa boraro ke Mapule, yena a belexa bana ba basemanyana ka bararo Matsebele, Kxopi le Mapele le banenyanayana o tee ke Maphulo o ile a tsewa ke ba xa Raxanya.

14 Mosadi wa bone ke Lekxowa a belexa ngwana wa mosemanyana leina la xaxwe ke Tsela-ya-leho, ke xore mosadi yona o be a no belexela fase, ka ehwa e sa le ba banyane, mosemanyana yo mongwe Mokete, Nthuse, Makatika, Mtisi le Majeremane. O ile a belexa Maforo fela, bo mowe le naxa e lexo banenyanana ba se ke ba ba xona.

Manyole ngwana wa mosemanyana Mofala a tsea mosadi xa Malepe leina la xaxwe Mapae a belexa bana ka babedi wa mosemanyana. Matsobane wa ngwanenyana Mamei a tseiwa xa Mametsa ke mokxomana Mosadi wa bobedi Manku ke ngwana Maseokoma yena a belexa basemanyana ba babedi Mauwane le Maleho le ngwanenyana Mapholo, mosemanyana yo mongwe wa boraro o ile a lahlexa ba mo nyaka ba se mmone le lebitla la xaxwe ba se le bone.

15 Makxope ngwana wa xaxwe wa mosemanyana Serekele a tsea mosadi xa homane leina la mosadi ke Makhane a belexa ngwana wa ngwanenyana leina ke Dipone.

16 Tsena ka moka ke ditloxolo tsa Momoxaxare. Mekwa le boitswaro mo motseng wa xaxwe o be a jela dijo tsa xaxwe kxorong a sa nyake xo jela ka ntlong. Mosadi yo mongwe le yo mongwe a tsola bouwa e be a rwala a fihle kxorong a kwatame a bee tsa xo ja fase ke moka a lose, bo ka se ke bya lewa bo tla dula xo fihlela a kxobakana ka moka yaba xona a re xo banna ba ba dutseng kxorong a re tseang dijo le jeng, le yena ke moka a ja nabo xammoxo le mexopo ya barwa ba xaxwe ba e tlisa kxorong, byale xe ba feditse xo ja barwae ba swanetse xo tsea mexopo ba e isa ka malapa a ona, xe yo mongwe a ka xakwa a tsea wa lapa le lengwe a o isa theko mosadi o tla

mo xakolla xore aowa xa se wa ka ke wa mmaxe mokete. Xe motho e ka re e le monna a jela ka lapeng a xole, ka baka la xore basadi o ka se ke wa ba nyaka ka moka, byale yo mongwe e tla ba mmamoratwe, byale yo mongwe motho fela, byale bo mmamonyadiwe ba tla leka ka matla xore ba nyakele reratiso ba xo fe, kudu ba e thsela meroxong.

Ka moraxo xa meratiso o tsena ke ntlere ke xore sehuba se sexolo, sewe serexo xase xo tsene wa ba o tseba xore xabotse ke moka ke hwile, sehuba sena xa se na ngaka medi e la xo faxo e noba ya xo xatisa. Xe xo se hanna kxorong o swanetse xo ja le bana ba xaxo o se ke wa hlaola wa fa bana ba mmamoratwe fela, aowa, ekaba mowe o tlotse molao, mohlang o hwaxo o tla hlwa le bana bawe ka baka la xore ba tla xo thsella dijong wa ja nabo, ke moka ba upile o tlo hwa ra sala re swana.

- 17 Byale ka mokxalabye Mokana-wa-tau o be a nyaka xo ja kudu le bana ba mmamoratwe le xe e le mapoto koba byala, byale basadi ba phakisa ba mo leroxa le xona a hloile kudu bana ba dihlotlolo. Ka tsatsi le lengwe ba dira phufutsa e be e le lebaka la xo lema mohlakeng, ba hlotla ba thsela dipitsa tse pedi e kxolo ba re ba tlilo nwa xe ba etswa masemong e nyana o tla nore xe o ekwa letlora wa nwa, xo dirile mosadi yo mongwe wa mamonyadiwe a hlatswa sexo a xa a nwa, monna a bona ka mahlo xore mosadi o nthsitse sehlare a se ke a lemoxa xore mosadi a ka a huduwa. Byale xe ba tloxile monna a no dira byale ka mehla a nwa le bana ba mmamoratwe erile xe a hlabexa a hlabexa le bana ba hwa ka xo latelena. Ke moka mmamoratwe a sala a xobuxile. Mosadi wa Mamoxaxare yo ba rexo ke
- 18 Maboxanyane e be e le moloi kudu a bolaya bana ba mosadi yo Manyole, ba no fela ba e ya dingakeng di ya di mo tiya fela monna a etla a di dula ka maraxo, byale mosadi a tawela pele le xo bolaya bana ba mosadi yo, byale mamundi a ba a re xo monna xe o nthaka m motseng o kano mpotsa ke tloxe xabotse xo hlwa ke lla ke lapile.

K34/82

monna a bona xore mosadi wa kwala a bitsa batswadi ba basadi ba
 xaxwe ya re xe ba tlile a ba botsa xore nna ke sita-ke ditaba tsa
 motse wa ka, mosadi yo o belexa bana bano hwa byale o nyaka xo tsama
 a yo kwa xore bana ba xaxwe ba jewa keng, aewa ba dumela xo ya ba
 beya letsatsi ba ya makae xo apexa dipoba erile ka lona letsatsi
 lewe ba swanetsexo xo ya mosate xore ba yo tswa ba le xona mosadi
 Madoxanyane a thoma xo babya ba xabo ba xana ba re o swanetse xo
 tsoxa re tla xo etetsa, mohlomong xe nke ke wena o bolayaxo lapa
 19 la mosadi yo o bolele aowa, mosadi a ba a tsoxa ba sepela ba fihla
 kxorong ya mosate ba tswa ba ya ba fihla, ba mo hwetsana mo thoka
 a ba botsa dile ka moka ba dutsi bona ba re sea foma, a ba botsa
 le xore mosadi mohlant le etswa o ile a re wa babya, byale batswadi
 ba mo xanela a tla mo ka baka la xo xapeletswa, yaba ngaka ya
 mo tiya, ya leula hloxo ke moka ba boya xae ba tlena mosate.
 Morumiwa wa kxosi a thona xo laudisa ditaba tsa ngaka ka moka
 xe a feditse kxosi ya re le a mo xanetsa, ba re, aowa, ke moka
 Madoxaxare a re morena le lekxotla mosadi yo o feditse lesaba la
 ka, byale xa ke tsebe xore a nna ke tla xola kang kxathe sanhare
 se xola ka dithabi. Ditaba ba di fa batswadi ba mosadi, batswadi
 ba sitwa xore ba ka dira byang ka xobane o bolaila dihloxo tse
 tharo, dilefa tsa xo lefa hloxo tse tharo tsa hlokwa, yaba ba
 ahlolela mosadi lehu, ba napa ba tswara mosadi ba mo tlema ka
 20 thapo a hwa. Ka moraxo xa beke tse pedi Madoxaxare a hlabexa a
 babya matsatsi a se makae a hwa. Empa pele xa xore a hwe o ile a
 re bana ba ka le se ke la sala la ya dingakeng ke ya setseba se
 se mpolayaxo, ke bolawa ke motse wa ka.

Byale motse wa sala o thwerwe ke Mapanyeng. Madoxaxare o
 hwile a sa dula serobeng. Mokxalabye yo Madoxaxare mohlant xo na
 le mabyalwa motseng wa xaxwe o be a sa rotale e ba a re xe batho ba
 sa itisa ba kxopela dipihlo ke moka a robale, byale xe o kwa xore
 motseng xo itse tuu a tsoxe a sepele le dintlo tsa basadi ba xaxwe,

21 a nyaka xore mohlomong o tla hwetsana dihlotlolo, byale ka xe basadi
 ba xaxwe ba tseba mokxwa wa xaxwe, ba re mola a robotse batho
 ba sa bitisa ke moka yo mokwera wa xaxwe a naxo xona ba tloxe ba
 yo robala lefokong xe ba ekwa xore batho ba palakana ba tloxelane
 mosadi a kitimele ntlong ya xaxwe. Motse owe o be o axeletswe
 ka lexora, tsela ya xo tsena e tee fela ya mafora, kowa maforong
 ba tsetse motiba difate xore moloi a se ke a tsena motseng, fela
 xe xo na le mosadi wa xaxwe yo mongwe a loyaxo xa xo thuse selo
 ka xobane o tla tswa a ya a bitisa ba bangwe a ba a ba tsentsha
 ka xobane moloi yo a tswaxo motseng o sele a ka setsene xe a ka re
 ke ya tsena o swanetse xo thwarexa maforong, ke moka bya no sa, a
 le xona ba motse xa ba swanela xo mo labudisa, xo fihlela mongwa
 motse a tsoxa, yena o tla nyakela mosuswane a mo kokola xodimo xa
 hloxo, ke moka a re sepela, yaba xona a thomaxo xo kitima a libile
 xae, moloi a tsware ke mokaxe a fihla ke bolwetsi mafelo o swanetse
 22 xo hwa. Motho ya thsekkaxo a xole ka xobane o tla bona motho wa
 re wa mo bolaya kxathe a o tsebe mothusi wa xaxwe, a sokoloxa a
 bolaya wena.

Byale ka mokkekolo ba re ke Mafonyo o ile a tloxa a ya ka
 morotong wa badikana a ya a tswarexa erile xe ba fetola molalatladi
 ba mmona a eme maforong ba nohomola, moditi ke xore makxolo wa
 koma a ba botsa xore ba se ke ba mmoledisa, aowa, ba dira byalo xo
 fihlela letsatsi le hlaba yaba ba roma motho xo kxosi Marebole
 ke mohumaxadi xore moloi o thswaranexile ke Mainyahinye ke leina
 le lengwe mosadi wa sa mo hlakanela Sekxoka. Ba roma motho
 xo bitisa monna, monna xe a fihlile ba motsa taba e monna a re aowa,
 nna ke tsere dinoka hloxo ena le beng ba yona. A kitima a hlabela
 23 batwadi ba mosadi wa xaxwe mokxosi ba fihla kxorong ya mosate,
 ba ba botsa taba e, batwadi ba re aowa, di tsebya ke wena
 mokxonyana, mokxonyana a re nna ke tsere dinoka hloxo ke ya lena,
 ba re aowa, o hloedile dika bonwa ke kxosi ya ba kxosi e laela xore

K34/82

sehlola sewe a se bolaiwe, a ba mmolaya ba mo epela ka mphatong.

Motse ngwaxa o mongwe le o mongwe o swanetse xo tsofiwa, ka theidi ya motse, le ya ditladi, ya meleko ke teta motse. Ka theidi ya motse mong wa motse o swanetse xo tsoxa bosexo a sa tswara a xasa motse ka yona a phahlaxanthsetse le lesukedi la noka a xasa a dikuluxa le motse xammoxo le ka sakeng la dikxomo, le theidi ya ditla le yona ba dira byalo ka ya motse.

24 Mapanyeng xore papaxe a hwe xwa sala e le mong wa motse, ba leka xore ba ka phatlalatsa motse, wa sita ka xore Mapanyeng o be a kwana le barwarraxe, aowa, ba dula xona kwa serobeng xo fihlela lebaka la dilemo tse hlano. Mapanyeng a hwa, ba lla sello sa xaxwe motse o na le dithsele ba dira byala bya kxoko ba bita ngaka ya tla xo alafa lehu, aowa ngaka ya tsoxela ka xobane ke molao xore byala bya kxoko ngaka e a tsoxela ya fihla ya dira mosomo wa yona pele xa xore e nwe byala.

25 Mathomo o laolela motho wa xabo mohu yowe a swanetse xo upe xa meriri xe ditaola di dumetse yo mongwe wa bona, byale o thoma xo ba kera meriri basadi ba nthasa phoxo, ke xore xo beula meriri ya xare xa hloxo, basemanyana le banenyana ba ba phalola dimloxo ka moka e lexo xore pele xa xore a ba dire tsewe, basadi ba tsoxela nokeng e sa le bosexo xo hlapa, byale ngaka e xoxile bahloloxadi ka ntlong ya mosadi yo moxolo ka xobane monna a re xo hwa, basadi ba monna yowe ba swanetse xo kxobakana ka ntlo ya yo moxolo ba lle sello sa monna wa bona. Byale xe ba tsoxela nokeng basadi ba xaxwe ba ba rwea dimati tsa morula wa mothadi matong, ba dira byale ka bo mamphasane kradi ya motse owe e ba eta pele bona ba mo sala ka nthaxo ka xo latelana ka xo tseiwa xa bona, fela ngwana wa malome le xe a setse a tseiwa moraxo o swanetse xo eta pele, byale bontsi ba latelane ka xo tsebana xa bona bontsi byo bo ndisa mosadi yola wa xo eta pele.

26

byale ka yena lapanyeng mosadi wa xo eta pele ke lamei ka moraxo mataapa, ka moraxo ba felexetsi basadi ba Motabeya, ka moraxo basadi ba morwarraxe. Byale ba re xo fihla ka nokeng ba hlapa, fela xe mosadi a na le mpa xa hlape. Xe ba boela xae ba muma metsi ka dithama ba fihla ba a thswela lebeeng, byale ngaka ya thsolla thsidi ya lehu ya thsela metsing, ba ba beula ka yona, ditswantsa mohu di kxobakanywa ntlong ka e tee, basadi ba mohu ba apola dikxabiso tsa bona ba di beya ba.ba rwea hlware dihloxong, maoto ba ba xokella dinti tsa mokxose, le melaleng ba apara tsona le matsoxong, hloxong ba tlola dipilo, mokokotlelo ke phate ya Mathsilane yo moxolo ke xore mohloloxatsana ke moka ba pela ka ona mokwa o, xe ba thomile selemo ba tlilo dira mabyala a xo beula meriri xape marexa. Le xe meriri e ka xola byang le byang a ya swanela xo beula xape mohloloxadi a swanela xo kama mokamo, ka xobane xe a ka kama masoxana ba tla mo duma. Xe mohloloxadi a ka ima a sa rwele meriri batho ka moka ba tla mo epa ka xore ke yena a bolailexo monna a re wa mositintsha, e noba leepana fela.

27

Byale ba dira byala bya mafello bya xo hloba meriri, ka tsona ngaka e tla elletsa xo ja xae xa xaxwe, mowe motho yo mongwe le yo mongwe w loko la xabo monna le wa loko la xabo basadi ba tswa ba rwele mabyala xoba dithoro ka dirotwana. Xe ba kxobakane, ngaka ya fihla e swanetse xo kxaola dilo ka moka xa tsona tsela a xo apesa bahloloxadi a di kxobakanye felo xo tee, a dire molope a fakele ka ntse xammoxo le meriri ela. Wa ba rema e le xore pele o swanetse xo tla laolela motho yo a swanetsexo xo ba rema, yowe ditaola di mo nthaxo o swanetse xo ba rema, ba bangwe ba ba beula meriri ka moka ba kxobakanya e tla tsewa ke ngaka. Xe xo fedile xo beula ke moka basadi bawe elexo bahloloxadi ba nthsa byala ba bo bexa lapeng la mohloloxadi yo moxolo ba fa ngaka, ke moka ba nwa byala ba ba binaxo dikosa ba bina.

28

Byale ka lebaka lewe ba lukuluxile ya naxo le motlabo wa xaxwe wa tla, xe basadi ba sa rate xo hlaola ba leloko la xabo monna, ke xore ba swanetse xo hlaola, yola a re nna ke swanetse xo beula ke mokete, ke moka mokete yola o swanetse xo nthsa pudi a mmeula, mohloloxadi le yena a nthsa byala a mo fa. 'Ke moka a sa sexela ka yo mongwe batho ka moka ba tsibile xore mokete o beutswa ke mokete.

29

Byale ngaka e a laela ba nthsa pitsa ya molaelo, yona o nwa ka ntlong le ba leloko la xabo. Ka moswana e sa le xosasa ba xabo leloko la mohu xammoxo le ngaka ba tsoxela motseng wa mohu. Xe ba kxobakane ba nthsa dithoto tsa mohu, ba ala lexoxo lapeng ba di bexa xona, byale ngaka ya di foka xe e feditse xo di foka, e topa se e se nyakaxo e tloxa ya dula kowa basadi le bona ba ya ka xo latelana xa bona yo mongwe le yo mongwe o topa se a se nyakaxo ka moraxo barwae ka moraxo baredi, ka moraxo ba leloko.

Byale xe di setse ke moka ke tsa mosadi yo moxolo. Xe a hwile a na le diruiwa, ba swanetse xo abaxanya basadi ba xaxwe, e ngwe kxomo ba hlabane ba hlobose bahloloxadi ka yona nama e e salaxo e apeiwa kxorong xo ja batho ka moka ngaka ba e fa letsoxo ya rwala ya isa xae. Melato le dikoloto tsa mohu ba swanetse xo di bolela ka lona tsatsi lewe, le dikoloto tsewe yena a xoba a kolota bathong xore dilo tsa xaxwe tse dingwe di lefe melato ewe.

30

Byale Mapanyeng o ile xo hwa, ya re xe ba feditse meriri ya mafelo motse wa phatlalla. Ba tloxa ba lebile mmotong wa Mabotana, moxolo wa motse owe byale e setse e le Lamei. Tsa eta ke namaxadi xo ya leweng ke xa tsona, erile xe ba fihla mmotong wa Mabotana, yo mongwe le yo mongwe a dula xaxwe xosele, ba dira ngwaxa ba le ka mokxwa owe, byale ka moraxo ba kopana ba rera xore re swanetse xo dula felo xo tee xo etsa byale ka pele, buntsi bya dumelana le

K34/82

ditaba tse, byale lekapa yaba o sepetse le dingaka, dingaka tsa re xe o ka ya wa tsena motseng ba tla xakola ka wena, a xana a re, aowa, nna xo lukile, nka se kxone xo tla re tla noba re bonthsana ditaba, a napa a dula theko ba bangwe ba boela ba ya ba dula le Mamei. Ka moraxo xa selemo Mafala a hwa, ya re ba sa lla selo sa xaxwe, Tsakete a hwa, yaba lesaba le a phatlalla, ya e be ba axile lesaka la dikxomo, bana le dikxomo tse dintsi tipe ya dikxomo e sa le tipe ka e tee, ditipa xana mo xa Mohlabe tsa xa Mametsa le tsa Makhutswi.

31 Yo mongwe le yo mongwe a tseya tsa xaxwe a tsema mothopana wa xaxwe theko le yena Mamei a tlxela marupi a dula theko, yaba ke moka motse wa xa Masumu o phumexile, xwa sala xo botsana ditaba fela ka xoba seemasa basotho se re "Konanang tsa xo ja taba mpe le botsane!"

Mengwako.

Mosadi yo mongwe o na le ngwako lesetiba xe e le ntlwana ya mollo ba xotsa ka ntlong e ba robalaxo ka xa yona, ditiba ke dintlwana tsa disexo tsona ba di axa kxole le motse ka xobane mohla wa lehu xa xo tsebye ke xore xe motse o ka swa mabele a bolokexe, a mangwe a mabele a epelwa ka dileteng, ana wona a bolokexa xo phala a ka ditibeng, ka xobane manaba xe a ka fihla a ka dira kotse a ka ditibeng xoba motho wa moloi xe a nyaka xo lotsisa batho a ka noya a thuba setiba sa yo mongwe. Le tsona ditiba xa ba di bataxanye, bana xa ba dumellwa xo raloka ka theko xa ditiba. Ba di axa byale ka tsona dintlo empa tsona ba no di kxopela fela xa ba di bote. Mosadi yo mongwe wa xa Morei monna wa xaxwe o be a sexetse mosadi wa xa Mohlabe byale mosadi yo mongwe wa monna a sa rate ka baka la lehufa a tsoxa bosexo a fumana dithswene di susutse bana yaba o thuba ntlo e ba robetsexo xo yona, thsabela xae, a fihla a robala ka ntlong ya xaxwe, yaba

32

kowa ba motse ba tsoxa ba lwa le xo tima mollo ntlo ya ba sita,
 tse dingwe dintlo a tsa ka tsa swa ka baka la xore e be xo se na
 borwa (phefo ya xo thotha). Ka moswana ba kxobakanya ba motse xore
 ba butsisane xore ntlo e thsubile ke mang, ya re ba sa thoma xo
 33 kxobakana ya ba mosadi wa Morei wa fihla a re xo bona le s e bone
 tholwana boreledi teng xo yona xo a baba, ntlo e thsubile ke nna,
 ke kxale ke botsa monna yo xore a xome tsela e, ditaba tsa boela
 monneng, monna a bitsa ba xabo a ba botsa taba e, ba xabo monna ba
 re ke molato rapela baxa Mohlabe, byale monna a kxana a re e ka
 kxona ke boetse mosadi xa batswadi e be bona ba rapelaxo molato o,
 ba mo xanela ba re ke mpya ya xaxo ba xabo ba ka see ba dumela
 taba e a retse mohlomong o e ra xore wa mo hlala xona ba tla dumela
 fela dikxomo o ka se ke wa di bona ka xolane ke wena e hlalaxo.
 Aowa, monnaa kwa mantsu a ba xabo a rapela byale ba xa Mohlabe
 ka xe basa tsebe sa pelo ya mosadi ba re xo mamandi ditaba tsa
 34 xa Morei sidiwe ba re ba rapela, mosadi a re di tseba ke lena, nna
 ke tlile monaka dikxomo motse ke wa lena. Banna ba loma senko ba
 sitwa xo fetola ka baka la xore xa ba robale ka ntlong ya xaxwe.
 Monna yo mongwe a re ose ke wa bona xa re le byale ditaba di xodimo
 xa hloxo ya xaxo xe o ka re re mo lefise re tla mo lefisa xoba wa
 mo tswarela xo lokile, yaba mosadi o re a lefe, ba fetola sebaka xo-
 re ke molato, Morei a nthsa kxomo ba re e so ra xo bona a xoma a
 nthsa namane ba re aowa, marumo fase. Molato wa fela ka yona tsela
 e, monna a se ke a xoma a no fela a e ya mosadi fela e be ba
 hlakana lefokeng basexo a robala ntlong ya mosadi.

Ditibeng xo nyaka xo dula xo kxolelwa xore xe mollo o etswa
 o e swa wa se ke wa dira kotse. Dintlo, dintlo tsa boxoloxolo e be
 35 ba axa byale ka dithopa, xe motho a tsena a kwatama ka dikxuru ba
 dirile mathudi mong ntlo e be xare xe o e bona o re ke ntlo
 e kxolo empa xe o tsena ka xare xa yona o tla fumana xore ke e
 nyenyana kudu.

Ditswana di bewa mathuding. Byale ka morwa Patsi Masumu
leina laxaxwe ke Mokoma o sa no axa dintlo tsa xo swana le tsa
bo makxolokxotwane waxe.

36 Monna yona Mokoma mokxwa wa xaxwe xa xo na motho ya o tsebaxo
e be e le monna wa xo se rate xo dula le batho xammoxo le ba xabo,
xe mosadi wa xaxwe a ka dira byala o fetsa matsatsi a mahlano a sa
nwa, mohlang owe a bo diraxo batho ba ya xo kxopela yena le mosadi
xa ba dule ntle ba dula ka ntlong lebati le a tswalla batho ba tla
no dula kxakala ba bangwe ba ba ba tcnwa ba tloxa, yo a rataxo xo
fiwa o bitsetswa ka ntlong ba yo mo kxela ka nthse, ke moka o tla
re ka lebaka le a le bonaxo a kxona a nthsa lexata a efa banna,
mosadi le yena o fa basadi maxori xe ba feditse ke xo nwa ke xona
e le moka ba yo dula ka ntlong ba nwa ka babedi xosasa phihlo le
yona ya nwa be le babedi le motse wa xaxwe a nyake xo dula bathong
le ba a axilexo kxaufsi le mmoto owe, a axilexo xona le xe a
37 dirile byalwa xa bae ka baka la bokona bya xaxwe, o fapane le
melao o laolwa ke mosadi. Monna wa mohuta owe, banna ba re ke
mosadi lex e a bolela maxane a banna tsatsi a hlakane nabo xa
ba mo theletse.

Bo morwarraxe ba mo tlosetse ba dula xa bona ka baka la
mokxwa owe, le bonaxe a dirile byala xa ba e le yena xe la dirile
xa ye. Motse ona wa xa Masumu e be e le motse o moxolo kudu le saka
la dikxomo le axilwe maforong le axiwa kadikota tsa mehlare ya xo
tiya e byale ka morotho, mola, mosehla, motlouma le moloxa, ke
yona marate a ba epelaxo a phakisi a bola le mohare o mohlumi xe
ba feditse dikokwane tse xo di epela byale tsa xo xwaella tsona
mohlare o mongwe le o mongwe wa xwaella tsona xa di na taba ka
38 xobane di ka se ke tsa bola, ka xobane a tsa epelwa tsa xo epelwa
di tsa ke mehlwa kudu tsa ka theko ya kxakala tsa ka tlase di no
tse ke mobu fela ka xobane molore wa dikxomo o ella tlase.

K34/82

Molomo wa lesaka o tswela kxakala xo lebella mowe dintlo di naxo xona byale ka melomo ya dintlo e lebella tlase. Molao wa lesaka mosadi xa tsene le banenyana ba ba bonaxo kxwedi xo tsena banenyana ba banyana le bakxekolo ba ba sa bonexo kxwedi sehlare sa xo axa lesaka ba epela xare xa lesaka ba di fera ka mokxopha wa marabe le mahura a hlware, byale ba tsea mmephera ba fotla ba epela ke moka xo fedile.

39 Xe mosadi a nyaka maloko a xo dila o swanetse xo nthsa e sa le xosasa dikxomo di sa le ka sakeng ka xobane xe di tswile xo a ila, xe motho a ka fumana motho ka sakeng mosexare motho yowe o na le molato ka xobane a na lebaka xe a botsiwa xore o nyakelang taba taba o be a tlilo dira dihlare tsa xaxwe. Monna ba re ke Mabidietse Byane o ile a fihla motseng wa Masumu ka lebaka la mo ba etisa a fihla a tsena ka lesakeng la dikxomo yaba o bea a beile kxomo e ngwe ke yona mong wa lesaka xe kxomo e bona monna ya thoma xo xotla e hlaba dikxomo tse dingwe xo fihlela mong wa lesaka a e ya a hwetsana monnaa patlamile ka fase xa diphate yaba o tswara monna

40 xosasa a bitsa banna ba xabo ba xa Masumu a ba supa taba e, ba butsisa monna a se be le karabo a re ke pona molato yaba o re ntswareleng ka kxomo ba mo lese tsa a fihla xae a botsa banna ba xabo, ba re xo yena o be o ile xo nyakang, monna a re ke be ke kwane le mosadi yo mongwe, byale kxomo ya dira mehlolo xe ke be ke letetse mosadi kxakeng ka baka la dino le xe kxomo e dira mehlolo ka se ke ka thsaba xo fihlela xe mong wa lesaka a nhwetsa, ke kopa tswarello ka kxomo. Byale baxabo o dirile molato ke xore ke wena moloi mola a nore wa xo bolaya nka be a no xo bolaya o be

41 o tswarexile a xoma a nthsa kxomo e ngwe aowa, molato wa fela. Ke motse wa monna xe o axexile o byale. Monna xe a ka tsoxa bosexo a re mo a isa mahlo ka sakeng a fumana dikxomo di robotse ka moka a se molao xoba di ene ka maoto ka moka xa tsona.

Mong wa motse o swanetse xo ya ngakeng e tla laola ya xo botsa xore molato keng, xe lesaka le lokile o tla fumana tse dingwe di robetse tse di seng kae xoba tse tharo xoba tse pedi di eme ka maoto aowa, mowe lesaka le lokile.

42 Lesaka a le na mong, mong wa lona ke wa monna lexe a se na kxomo, mosadi yo mongwe le yo mongwe wa motse le xe kxomo a se nayo xe di ka ja mabele, mme mong wa mabele a re ke molato le yena o swanetse xo lefa, ka xobane xa di leme themo ya mong wa dikxomo fela. Bohlatse sebo Matlala Mongale o kxethile mosadi wa Maforwane Tselane byale ka tsatsi le lengwe xwa ba le mabyalwa motseng wa Tselane, aowa lesaba le lentso e be le tletse ba bina dikoma tsa mabyala erile xare xa bosexo Tselane a tloxa a ya a rotala ka ntlong xa mosadi yo mongwe, byale Mongale a thoma xo bitsa motlabo wa xaxwe yena motlabo a re aowa, monna wa ka o robetse ka kowa, yena a ri ye ro robala ka ntlong ya ka, a ke a tsoxa bosexo, a re aowa, monna a dumela aowa, ba robala.

43 Tselane a ka a tsoxa bosexo le bona ka baka la byala le xo robala bosexo ka maatla monna a se ke a xopola xore ntlo ya monna yo mongwe a e na boroko a robala xo fihlela letsatsi le hlaba, ba motse ka moka ba tsoxa xammoxo le mong wa motse, byale a re xo mosa-di yo a xoba a dirile byala ke nyaka phihlo, mosadi a nthaa, yaba monna o re ekaba Mangwako o kae ba re mohlomong o sa robetse yaba monna a roma ngwana a ya ka nosi erile xe a bula lebatl yaba xona ba phafoxaxo. Yaba monna wa mosadi o lesetsa monna a tloxa. Mongale a re xo fihla xae a romela sebaka xo rapela xa Tselane, aowa, Tselane a re xa xo na taba e be ba nwele byala, aowa, molato wa fela.

44 Byale ka tsatsi le lengwe dikxomo tsa Tselane tsa ja mabele axa Masumu, a roma sebaka ba re ke molato, sebaka sa boya sa botsa

Tselane xore ba re ke molato, byale morapedi a re xo Mamundi a re lebedisane moxwane, aowa, ba kwana. Erile xe mabele a fudilwe, byale Tselane a re xo basadi ba motse, nthang mabele ro rapela, aowa, ba nthsa ka moka xwa sala mosadi yola a xo mo tswara a na le Mongale, a xana xo nthsa, mokxalabye a befelwa kudu a ba a bolela le xore molao o ke ona wa Mongale, aowa, a mo lesetsa empa thsemo o swanetse xo mo lemela, fela e ile yaba mpya le phiri a se sa ja dijo tsa mosadi.

45 Tsatsi le lengwe le le lengwe xe mokxalabye a nwele byala o tiya mosadi a motsa xore o laya ke yena Mongale. Byale Mongale a ba a bona ka mahlo le xo kwa ka ditsebe a xopola x a re xo kaone ke lefe xo ena le xore motho a bolaiwe ka baka la ka a roma sebaka sa xore ke a thsaba xe motho aka bolaiwa ka leina la ka e be ke re mohlomong xe o tswaretse o tswaretse le mosadi. Mokxalabye a re e wele botle phalafala, sepela o mmotse a nthse dikxomo tse nne, aowa, a di nthsa yaba mokxalabye o kwana le mosadi wa xaxwe xo tloxa ka moraxo xa tefo. Mongale a tloxa kxorong ya xa Masumu a ya axa ya xaxwe, Tselane le yena a tloxa a dira lexora la xaxwe a thsaba ba xa Masumu ka xobane batswalane le Mongale.

46 Lesaka la dipudi. Dipudi ba di axela ka mafuri a motse kxolenyana le ona, tsela ya xo ya xona e sepelwa ke badisi le banna fela, mosadi a dumellwa xo ya kxaufsi le lona, ka xobane dipudi di ka se ke tsa ba le bophelo, di ka babya tsa hwa ka moka ka bolwetsi bya sehlokwana. Di byale ka dikxomo xe mosadi a ka hlakana natso tseleng o swanetse xo aroxa a se ke a di tsena ka xare. Le axiwa byale ka lexokxo la ntlo ba le balla ka dipallo ba tiba masolana ka moka xo eletsa xore tsa se ke tsa tswa, ka xobane ke maxotlo lesobaneng le lenyana di a tswa. Di hloilwe ke pula kudu, boraxa bya tsona bya di tsena ka dikxwatlang ke moka di ahla, byale ka xo rialo ba di axela sethopa xare xa lesaka xore xe pula e ena di thsabela ka xare. Kudu di nyaka xo axelwa mowe

K34/82

47 xo naxo le matlapa xore di eme xodimo xa wona, aowa, mowe o tla fumana dipudi tsa xaxo di lokile.

Dipokolo di robala le dikxomo ka sakeng la dikxomo, o se ke wa xopola xore dikxomo di ka di hlaba aowa, xe kxomo e ka re e lekisa pokolo ya raxa. Lesaka la dikolobe ba axa ka mafsika, ba kxatla morako wa ya xodimo fela ka theko ya ka tlase ba siya masobanyana awe ka ona xo tswaxo boraxa. Byale ba betla moxopo wa yona ba fakela ka sakeng xore xe basadi ba di fa moroko ba thsele xo ona xore metsi a se ke a falela fase e kxone xo nwa. Le axisa ke basadi ka mabyala ka xobane dikolobe ke diruiwa tsa basadi le xe e bolailwe e laolwa ke mong wa yona le hloxo ya yona ba tsolelwa, lena banna la sala le kokona marapo.

48

Dikxoxo ba di axela diruthuthu tsa xore di bexele ka xare xa tsona. Ba thsabisa dimpya le maxukuuku le dimpya, dimpya tsa hwetsana di a ja, maxukuuku ona a rwala a ya a beya mowe a kxobakanyaxo xona, wa re xe o re wa sepela wa fumana le ditloo a rwala, a rwalele xo ja, a rwalla bonyela fela. Diruthuthu tsa dikxoxo ba axa ka diphate ba di epela fase ke moka tsa hlakana ka dinhleng ba tlema ka dinti byale ba tlema sehloru ba se lokela hlakeng ke moka ba tlema ka dinti, ba dira molomo mowe e swanetsexo xo tsena ka xona, mong wa kxoxo o swanetse xo letela xe kxoxo ya xaxwe e bexela, a tswalle seruthuthu ka lefsika xore dimpya tsa se ke tsa bula. La dikolobe le axiwa kxole le motse ka tlase xa motse

END 767